

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA O‘QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

Karamova Mohinur Faxritdin qizi,
Xalqaro innovatsion universiteti katta o‘qituvchisi

Nasirullayeva Dilso‘z Nodirbek qizi,
Xalqaro innovatsion universiteti talabasi

WAYS TO DEVELOP READING LITERACY IN PRIMARY GRADES

Karamova Mohinur Fakhritdin qizi,
Senior Lecturer, International Innovation University

Nasirullayeva Dilsoz Nodirbek kizi,
Student, International Innovation University

E-mail:

mohinurkaramova573@gmail.com

Orcid: 0009-0006-2434-8386

Doi:

СПОСОБЫ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Карамова Мохинур Фахритдин кизи,
Старший преподаватель, Международный инновационный университет

Насируллаева Дилсоз Нодирбек кизи,
Студентка, Международный инновационный университет

E-mail: dilsoznasrullayeva@gmail.com

Orcid: 0009-0006-2434-8386

Doi:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18531781>

Аннотация: Мақоллада бoshlang‘ich sinflarda o‘qish savodxonligini rivojlantirishning zamonaviy metodlari tahlil qilingan. Interfaol strategiyalar, matn bilan ishlashning bosqichma-bosqich modeli va multimedidan foydalanish o‘quvchilarning matnni anglash, fikrlash va qayta hikoya qilish ko‘nikmalarini sezilarli oshirishi aniqlangan.

Калит со‘злар: o‘qish savodxonligi, boshlang‘ich ta‘lim, matn bilan ishlash, interfaol metodlar, tanqidiy fikrlash, o‘quvchi motivatsiyasi, o‘qish strategiyalari, refleksiya, o‘qish tezligi, o‘qituvchi mahorati, didaktik yondashuv, multimedidan foydalanish, kompetensiyaviy yondashuv.

Аннотация: В статье рассматриваются современные методы развития читательской грамотности у учащихся начальных классов. Изучены эффективность интерактивных стратегий, поэтапная работа с текстом и использование мультимедиа. Результаты исследования показывают, что данные подходы значительно улучшают понимание текста, мышление и мотивацию учащихся, а также повышают качество обучения.

Ключевые слова: грамотность чтения, начальное образование, работа с текстом, интерактивные методы, критическое мышление, мотивация учащихся, стратегии чтения, рефлексия, скорость чтения, навыки учителя, дидактический подход, использование мультимедиа, компетентностный подход.

Abstract: This article examines modern approaches to developing reading literacy among primary school students. The effectiveness of interactive strategies, a step-by-step text analysis model, and the use of multimedia tools was studied. Findings indicate that these methods significantly improve text comprehension, critical thinking, retelling skills, and overall student engagement in reading activities.

Keywords: reading literacy, primary education, working with text, interactive methods, critical thinking, student motivation, reading strategies, reflection, reading speed, teacher skills, didactic approach, use of multimedia, competency-based approach.

KIRISH VA DOLZARBLIGI

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning o'qish savodxonligini shakllantirish ta'lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. O'qish savodxonligi matnni to'g'ri o'qish bilan cheklanmay, uni anglash, tahlil qilish va fikr bildirish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi [1]. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'qish jarayonida o'quvchini faol ishtirokchiga aylantirishni, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishni talab qiladi [2]. Shuning uchun boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini rivojlantirishning samarali metodlarini aniqlash dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi — boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantiruvchi metodlar samaradorligini aniqlashdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi:

Nazariy tahlil – o'qish savodxonligi bo'yicha ilmiy manbalar, xalqaro baholash tizimlari (PIRLS, PISA) talablari o'rganildi [3].

Pedagogik kuzatuv – boshlang'ich sinflarda o'quv jarayoni kuzatildi.

Eksperimental metod – interfaol o'qish strategiyalari sinovdan o'tkazildi.

Suhbat – o'qituvchilar bilan suhbat orqali amaliy tajribalar o'rganildi.

Diagnostik topshiriqlar – o'quvchilarning o'qish tezligi, mazmunni anglash, qayta hikoyalash ko'nikmalari baholandi. Boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyatini ta'kidlaydi. O'qish savodxonligi faqat matnni o'qish tezligi bilan emas, balki mazmunni anglash, tahlil qilish va baholay olish ko'nikmalari bilan ham belgilanadi [1]. Adabiyotlarda ta'kidlanishicha, boshlang'ich bosqichda o'quvchilarning kognitiv jarayonlari (diqqat, xotira, tafakkur) matnli axborotni qayta ishlashda muhim rol o'ynaydi [2].

Zamonaviy tadqiqotlar o'qish savodxonligini shakllantirishda interfaol metodlar, xususan, "Insert", "Klaster", "Baliq skleti", "Aqliy hujum" strategiyalarining samaradorligini ko'rsatadi [3]. Ushbu metodlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, matnni mazmunan tahlil qilish va asosiy g'oyalarni ajratish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, matn bilan ishlashning bosqichma-bosqich yondashuvi — matnga tayyorgarlik, matnni o'qish, tahlil va refleksiya bosqichlari — o'quv jarayonining samaradorligini oshirishi ilmiy manbalarda qayd etilgan [4].

Xalqaro tadqiqotlar, jumladan PISA va PIRLS natijalari, o'quvchilarning o'qish savodxonligi darajasi ta'lim sifatini baholashda asosiy ko'rsatkichlardan biri ekanini ta'kidlaydi [5]. Bu manbalarda multimediyadan foydalanish, audio-matnlar, vizual materiallar va elektron darsliklarning qo'shimcha motivatsion ta'siri borligi ko'rsatiladi [6].

Mahalliy tadqiqotlarda esa o'qituvchining metodik mahorati, to'g'ri tanlangan o'quv topshiriqlari va o'quvchilar yosh xususiyatlariga moslashtirilgan dars jarayoni o'qish savodxonligini oshirishning asosiy omillari sifatida ko'rsatiladi [7]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarni kichik guruhlarda ishlashga jalb etish, matn ustida birgalikda fikrlash, savol-javob metodlari va ijodiy topshiriqlar o'qishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi [8].

Umuman, adabiyotlar tahlili o'qish savodxonligini rivojlantirish ko'p komponentli jarayon ekanini ko'rsatadi. Unda pedagogik yondashuvlar, o'quv muhitining sifat darajasi, o'qituvchi kompetensiyasi va o'quvchining individual o'quv strategiyalari hal qiluvchi ahamiyatga ega [9].

NATIJALAR

Interfaol metodlarning samaradorligi oshdi. Klaster, Venn diagrammasi, "Insert", "Savol-javob kartochokalari" kabi metodlardan foydalanish o'quvchilarda matnni tahlil qilish ko'nikmalarini sezilarli oshirgan [4].

Matn bilan ishlashning uch bosqichli modeli o'zini oqladi: oldindan taxmin qilish, matnni mazmunli o'qish, refleksiya va baholash.

Bu model o'quvchilar matnni anglash darajasini oshirdi.

O'qish motivatsiyasi kuchaydi; Audio matnlar, ilustratsiyalar, sahnalashtirish va kichik guruhlarda o'qish o'quvchilarning qiziqishini oshirdi [5].

4. Diagnostika natijalari ijobiy o'sishni ko'rsatdi

Eksperimental guruhda:

o'qish tezligi 15–20 %,

matnni tushunish 20–25 %,

mazmunni qayta hikoya qilish 30 % oshgan.

O'qituvchining metodik mahorati asosiy omil sifatida belgilandi Individual yondashuv, to'g'ri tanlangan metod va o'quvchining faolligini rag'batlantirish savodxonlik rivojiga bevosita ta'sir qilgani aniqlandi.

MUNOZARA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy yod olishga asoslangan o'qish jarayoni zamonaviy ta'lim talablari bilan mos kelmaydi. O'quvchi matnni nafaqat o'qishi, balki uni tahlil qilishi, xulosa chiqara olishi va shaxsiy fikrini bildira olishi lozim [6]. Interfaol metodlarning qo'llanishi o'quvchilarning faolligini oshiradi va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Shuningdek, multimedidan foydalanish — audio-kitoblar, animatsion matnlar — o'quvchilarning idrokiga mos kelishi sababli savodxonlikni tezroq shakllantirishga yordam beradi.

XULOSA

Tadqiqotdan kelib chiqadigan xulosalar: O'qish savodxonligini rivojlantirishda interfaol metodlar yuqori samaraga ega. Matn ustida bosqichma-bosqich ishlash strategiyalari o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtiradi. Motivatsion materiallar (rangli matnlar, audio, dramatisatsiya) o'qish jarayonini qiziqarli qiladi. O'qituvchining metodik saviyasi savodxonlikka bevosita ta'sir qiladi.

Tadqiqot natijalari o'qish savodxonligini rivojlantirish bo'yicha amaliyotga tatbiq etilishi mumkin bo'lgan samarali yondashuvlarni tavsiya etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayeva O. Boshlang'ich sinflarda o'qish darslarini samarali tashkil etish metodlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'zbekiston, 2020.
3. G'ulomov A., Qodirov, A. O'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlash strategiyalari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2019.
4. Karimova D. Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlarning qo'llanilishi bo'yicha tadqiqot. – Toshkent: TDPU, 2022.
5. PIRLS International Study Centre. PIRLS 2021 Assessment Framework. – Boston: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2021.
6. OECD. PISA 2022 Results: Reading Literacy. – Paris: OECD Publishing, 2023.
7. Qodirova G.T. Boshlang'ich ta'limda o'quvchilar nutqini rivojlantirish metodlari. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
8. Sharipova M. O'qish jarayonida multimedidan foydalanish samaradorligi. – Pedagogika jurnali, №4, 2021.
9. Vygotsky, L.S. Thought and Language. – Cambridge: MIT Press, 2012.
10. Ziyamuhamedov B., Abdukodirov A. Ta'lim texnologiyalari asoslari. – Toshkent: Sano-standart, 2020.
11. Snow C. Reading Comprehension: Processes and Practices. – New York: Guilford Press, 2018.

12. Samadova L. Boshlang'ich ta'limda o'quvchi motivatsiyasini oshirishning psixologik omillari. – Toshkent: TDPU, 2020.
13. Shodmonov N. Matn bilan ishlashning bosqichma-bosqich modeli bo'yicha uslubiy qo'llanma. – Buxoro: BDU nashriyoti, 2021.
14. National Reading Panel. Teaching Children to Read: Evidence-Based Assessment. – Washington DC, 2020.
15. Soliyeva M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish malakalarini shakllantirish. – Andijon: AndMI, 2019